

A kik adót nem fizetnek.

Minap egy jó barátomhoz azzal állítottam be, van-e tudomása, hogy Brazília belsejében még ma is lakik egy néptörzs, mely a fémet nem ismeri és csak kőfegyverekkel és kőszerszámmal szerzi meg mindennapi kenyerét. Barátom csodálkozva vette tudomásul e hírt és azt kérdezte, hogy a néhai Don Pedro császár birodalmában ezek a kőkorszakbeli emberek talán adót sem fizetnek? Magyar felfogásra vall ez a megjegyzés. A teljes szabadságot mi csak abban látjuk, hogy adót nem kell fizetni! Bizony ez a braziliai néptörzs nem fizet adót; de még kormánya, parlamentje és miniszterei sincsenek ennek a boldog népnek, hanem a maga természetes egyszerűségében él nyugodtan. Valószínűleg azonban nem fog így élni, mert »fölfedezték« és a civilizáció csodaszerű hatása alatt rövid idő múlva el fog pusztulni.

Mesének tartaná az ember a mondottakat, és mégis igaz. Olvasuk csak el »K. von den Steinen« nagybecsű művét, mely folyó évben »Unter den Naturvölkern Zentral-Brasiliens« címmel jelent meg. Az utolsó tíz évben aligha látott érdekesebb munka napvilágot, mint az említett, és azt hiszem, némi szolgálatot teszek tisztelt tagtársaimnak, midőn a valóban kitűnő művet röviden ismertetem.

A Kulisehu folyó mentén lakik a karaiboktól elszakadt *bakairi* néptörzs. E néptörzs nyelvének, szokásainak tanulmányozását tűzte ki feladatul az az expedíció, melynek élén von den Steinen állott.

Áma (te), — *Úra* (én) mutatják be egymást a bakairik, ha idegenekkel találkoznak, és »itahé-úra« »én megyek« szavakkal bucsúznak. És ez az egyszerű népfaj, mely csak három számnevet ismer és csak hatig tud számlálni, a ruhának még csak legprimitívebb foszlányát sem ismeri, a maga egyszerűségében olyannyira becsületes, naiv és mondhatni szeretetreméltó, hogy a német utazó, ki hónapokat töltött egymaga, őrizet nélkül e »vad« emberek körében, könnyezett, midőn bucsúzni kellett, midőn a természet gyermekembere, egyszerű bucsúszavával »megyek«, elfordult tőle és eltűnt az őserdő rengeteiben.

Való igaz, hogy a legprimitívebb emberfajták a gyermekkorból ki nem vetkőznek. Gyermekes, naiv felfogásuk tartja őket abban az

idillikus állapotban, abban az irigylendő helyzetben, a melyben hazájok kedvező klimatikus viszonyaitól védve, boldog életet élnek. A szemes kutató, ki nem csak turista módjára barangolja be a világot, a legérdekesebb eredmények egész kincstárát képes összehozni, midőn ily ritka alkalom nyílik egy »elfelejtett« népfaj megfigyelésére. A bakairi igen jól kifejlődött erős néptörzs. A férfiak átlagos magassága 1'6 m., a nőké 1'5 m. Vannak köztük olyanok, a kiknek arcvonásai egészen az európaiakra emlékeztet (1. és 2. ábra).

Igen érdekes adatokat közöl szerző a bakairik abszolút meztelen

1. ábra.

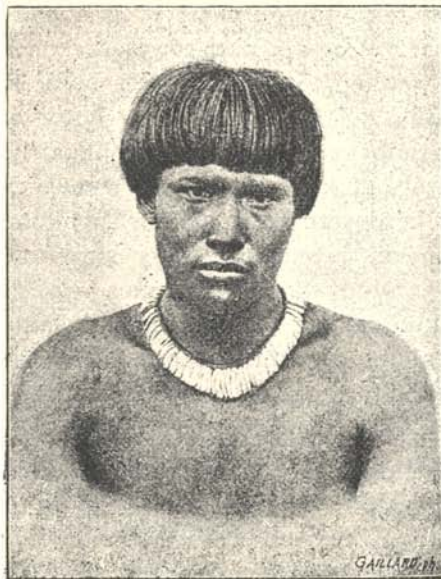

2. ábra.

1. és 2. ábra. Bakairi leányok.

voltáról. Mi azt hisszük, hogy minden emberben — még a legvadabban is — megvan az úgynevezett természetes szemérmesség bizonyos formája, vagy legalább nyoma. Ez nagy tévedés; mert mi a dolgot a civilizáció szemüvegén át nézzük. A természetben nincs szemérmesség; ezt a fogalmat mi csináltuk, mi fedtük fel. »A tökéletesen meztelen bakairiknál a mi fajta szemérmességünknek nyomát sem találjuk és ha egy negyed évet köztük töltenénk — úgymond von den Steinen — el is felejtjük azt. A mi ruházatunk ezeknek az embereknek úgy feltűnt, mint nekünk az ő meztelenségök.« Azt hitték, hogy von den Steinen tudja Isten miféle ritkaságokat rejteget

ruhái alatt és makacs kíváncsisággal kísérte őt az egész falu népe a fürdőhelyig és meglátszott rajtok, mennyire csalódtak várakozásaikban, midőn testén csak egy polinéziai tätoválást láttak, a melyet ugyan részletesen megnéztek, de arra nem tartották érdemesnek, hogy annyi mindenféle ruhával betakarja. Minthogy ruhájok nincsen, nyelvökben sincs kifejezés a ruhára. Steinen ruháit »ház«-nak nevezték; a kabátot hátháznak, a kalapot fejháznak, a nadrágot pedig lábháznak mondták. Azt kérdezték, vajjon Steinen hazájában a nők is efféle »házakban« járnak? — és nagyon csodálkoztak az

3. ábra.

4. ábra.

3. és 4. ábra. Kamayurá kagyló-nyaklánczal.

igenlő válaszon. Nevezetes azonban, hogy ezek az egyszerű meztelen emberek bizonyos esetekben mégis szégyenlik magukat, még pedig akkor, mikor valaki látja őket — — enni!

Különös dolog; a meztelen bakairi elpirul, elfordul vagy lesüti szemét, ha valaki az ő jelenlétében olyannyira szemtelen, hogy sans-gêne eszik. Hogy miért van ez így, vagy hogyan keletkezett a szemérmesség e formája, azt nehezen lehet megállapítani. Meglehet, hogy volt idő, mikor az élelmi szerek szűk volta arra kényszerítette az embereket, hogy a nehezen megszerzett falatot, a mennyire csak lehet, titokban és gyorsan kebelezzék üres gyomrukba, hogy erősebb társa meg ne lássa. Ez a régi szokás még a könnyű megélhetés

korszakában is megmaradt, csakhogy most már a fiatal generációra reánevelt illemszabály alakjában.

Érdekesen írja le von den Steinen azokat a jeleneteket, a melyek minden este ismétlődtek. A napi fáradság után pihent a falu népe; összeültek pipázni, illetőleg szivarozni, mert a pipát a bakairik nem ismerik. Ott helyben csinálta mindegyik a maga szivarját, rendszeren óriási — vagy 25 centiméternyi — példányokban.

Ez összejöveteleket Steinen igen érdekes tanulmányokra használta fel. Ha azt kérdezte tőlük, merre fekszik ez, vagy amaz a falu, vagy hol lakik egyik vagy másik rokon törzs, valóságos térképeket rajzoltak a homokba, megjelölték a folyók menetét és a mellettök lakó néptörzsek tartózkodása helyét egy-egy kukoriczaszemmel jelezték. Meggyőződött, hogy ezek az egyszerű emberek hazájok geográfiájában tökéletesen tájékozottak. Hanem az is igaz, hogy a modern Baedeker szerint kényelmesebb az utazás, mint a bakairik leírása nyomán. Ha pl. egy bakairitól azt kérdezik, hogy mennyire van valamely néptörzs lakóhelye, a kérdezett leírja először, hogy az utazást fahéjladikon teszi és azután leül és mutatja, hogy most hát evez, evez, evez mindaddig, míg a folyónak egy rohamos részére nem jut. Mutatja, hogy mennyi munkával jár azon lemenni, a ladikot dirigálni és sok mindenféle műveletet végezni. Közben feltünteti, hogy a Nap minő ívet írt le az égboltozaton, és hogy csak akkor érkezik a kitűzött helyre, mikor a Nap majd egészen letűnt stb. Steinen azt tanácsolja a türelmetlen turistának, ki talán egyszer rászorul egy bakairi útba igazítására, hogy hallgassa végig türelmesen az egész hosszú tanítást, mert ha egyszer félbeszakítja kíváncsi kérdéseivel, akkor a bakairi nem tudja leírását folytatni, hanem könyörtelenül elejétől fogva újra kezdi magyarázatát. Szakasztott oly módon jár el, mint a mi gyermekeink az elemi iskolában. Ha egyszer félbeszakítjuk, megakad az egész tudománya és újra kell kezdeni.

Az esti összejövetelek alkalmával von den Steinen a bakairi nyelvet is tanulmányozta. Eleinte nagyon nehezen ment a dolog, de kitartó szorgalommal szép eredményekhez jutott. Az »f« betűt a bakairik nem ismerik, és ha mondott nekik egy »f«-et tartalmazó szót, akkor azt a betűt »p«-nek ejtették ki, teljesen meg lévén győződve, hogy helyesen utána mondták. Természetes, hogy főleg az őket környező állat- és növényvilágára vonatkozó elnevezéseket ismerték legtökéletesebben, sőt annyira finom különbségeket tudtak tenni az egyes eltérések megkülönböztetésében, hogy, miként Steinen kedélyesen megjegyzi, őt, mint a természetrajz és vadászat terén laikust, bizonyosan gyanúsították bakairi barátjai, hogy valami gyenge elemi

iskoláztatásban részesülhetett, mert még ezeket az egyszerű dolgokat sem ismeri.

Számlálni csak hatig tudnak, és pedig csak három külön szóval, de rendszeren csak két szót használnak, még pedig :

- 1 = tokále,
- 2 = áháge,
- 3 = áháge-tokále, vagy aehewao,
- 4 = aháge-aháge,
- 5 = aháge-aháge-tokále,
- 6 = aháge-aháge-aháge.

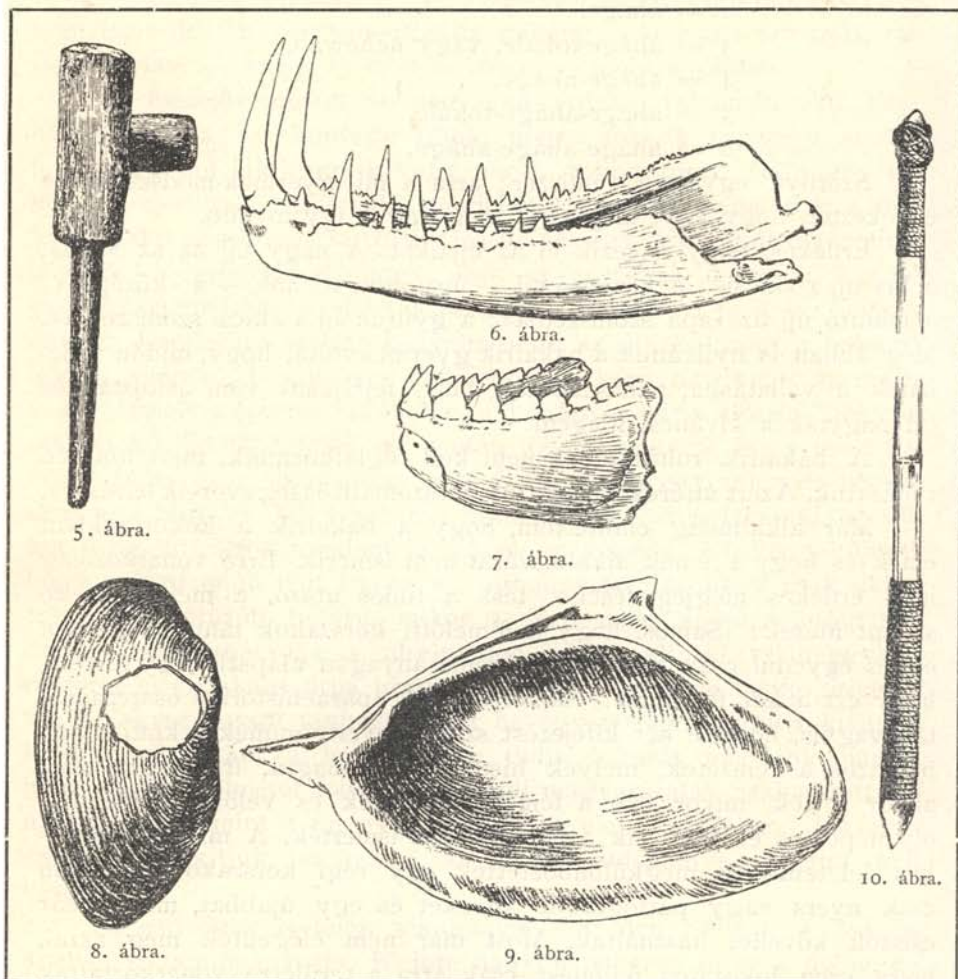
Szörnyű egyszerű rendszer; arra a mi gyermek-módszerünkre emlékeztet, hogy egy, meg egy, meg egy s így tovább.

Érdekes, hogy nevezik el az ujjaikat. A nagy ujj az az »apa«, a kis ujj a »kicsi« ; a középső ujj — úgy mint nálunk — a »középső« ; a mutató ujj az »apa szomszédja« ; a gyűrűs ujj a »kicsi szomszédja«. Még abban is nyilvánult a bakairik gyermekvolta, hogy, midőn beleűntak a vallatásba, panaszkodtak, hogy fejfájásuk van, ásitottak és ott hagyták a kíváncsi idegent.

A bakairik ruházatával nem kell foglalkoznunk, mert nincsen ruházatuk. Azért áttérek sajtóságtos szerszámaik és fegyvereik leírására.

Már alkalmilag említettem, hogy a bakairik a kőkorszakban élnek és hogy a fémek alkalmazását nem ismerik. Erre vonatkozólag igen érdekes megjegyzéseket tesz a tudós utazó, a melyeket szó szerint idézek: »Sajnos, hogy a fémelőtti korszakok tanulmányozása egyes egyedül csak az ásatások néma anyagán alapszik. Így történt, hogy ezt a két fogalmat: »kőkorszak« és »paraehistoria« összezavarták, vagyis, hogy e két kifejezést szinte egyértelműnek tekintik, ám-bár azok a nemzetek, melyek históriájokat maguk írták, azt csak akkor tették, mikor már a fémeket ismerték és velők egyidejűleg oly népek is éltek, a kik a fémeket *nem* ismerték. A mi praehistorikus leleteinkben megkülönböztettek egy régi korszakot, melyben csak nyers vagy pattogtatott köveket és egy újabbat, midőn már csiszolt köveket használtak. Most már nem elégedtek meg azzal, hogy ezen fokozatos fejlődést csak arra a területre vonatkoztatták volna, a melyen a leletek előfordultak, hanem általánosították a dolgot és azt következtették, hogy az ember mindenütt, a hol szerszámok gyártásával foglalkozott, ugyanazt a sorrendet követte, azaz hogy először csak nyers vagy pattogtatott köveket használt, azután csiszolta stb. A praehistóriának csak ott kellene döntő szavát latba vetni az emberi kultúra kezdetének magyarázatában, a hol a még most élő kezdetleges népfajokon végezhető észlelések nem nyújtanak elegendő támaszpontokat, holott épen fordítva járnak el e tekintetben,

mert egy oly megfigyelés, a mely Alaskára, vagy valamely déltengeri szigetre vonatkozik, látszólag becses adatokat szolgáltat a praehistorikusnak, melyen örömmel véli konstatálhatni elmés fejtegetéseinek helyes voltát. És ha másrészt a tudós bűvár oly helyre jut, a hol a

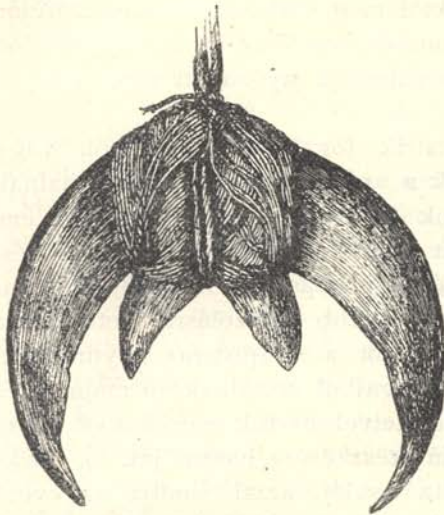

Bakaira eszközök: 5. ábra, kőbalta; 6. ábra, a Cynodon-hal állkapcsa; 7. ábra, a piranya-hal állkapcsa; 8. ábra, gyalú; 9. ábra, kés; 10. ábra, fúró.

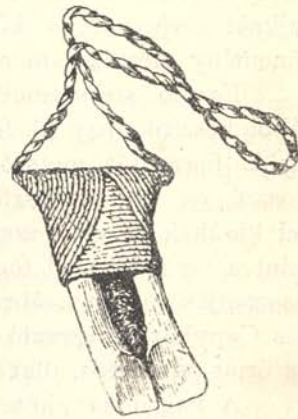
fémszerszámok még ismeretlenek, konstatálni akarja, hogy e vidék lakói még a »kőkorszak«-ban élnek. Balgaság az, a mit annál inkább annak ismertem el, mert saját magam is elkövettem. Induljunk csak ki valamely kezdetleges népfaj megítélésében úgy, a hogy illik, akkor majd hamar belátjuk, hogy köztük palaeolithikus és neolithikus vagy

más szóval nyers, csak pátogatott és csiszolt kőszerszámok egyidejűleg használatban vannak, t. i. a mennyiben a rendelkezésükre álló kőzetfajok vagy az egyik, vagy a másik fajta munkára valóknak bizonyulnak. Meggyőződnenék arról is, hogy a negatív kifejezés »fémtelen« korszak jobban felel meg a tényállásnak, mint a szerencsétlenül választott »kőkorszak« pozitív kifejezés. Arról is meggyőződnenék, hogy ott, a hol az ember nem rendelkezik arra való kőzettel, vagy kővel egyáltalában nem rendelkezik, mégis képes kitűnő minőségű szerszámokat és fegyvereket előállítani.«

Steinen további fejtegetéseiben beismeri, hogy a bakairiknál a

11. ábra.

12. ábra.

Bakairi eszközök; 11. ábra, a nagy pánczélos állat ásó körme; 12. ábra, a kapibara foga (vakaró véső).

kőbaltá épen a legfontosabb munkák végzésére nélkülözhetetlen, de konstatálja, hogy maga a bakairi törzs csak rossz minőségű homokkővel rendelkezik és kénytelen a drága kőbaltákat importálni a karaibok egy más törzstől, a trumai törzstől, mely kitűnő minőségű diabáz kőzet birtokában lévén, abból csinálja a baltákat és ezek azután csere útján a bakairik birtokába jutnak. E balták (3. ábra) Arzruni, aacheni tanár vizsgálata szerint, augit, plagioklasz, csillám, chlorit és magnetit tartalmú kőzetből valók, a melyben egyes olivinkristályok és kvarc szemek is foglaltatnak. A balták 11—21 centiméternyi pengéje többnyire lapos henger alakú és ívformájú éllel van ellátva. E baltákat a bakairik 0,5 méter hosszú, keresztben átfúrt

fanyélbe erősítik, a nélkül, hogy valami rostos anyaggal a nyélbe kötnék.

Ugyanazon anyagból valók a hajító nyílak hegyei valamint nyaklánczaik szemei is. A trumai törzs készíti a baltákat és fúrja a láncszemeket is, a bakairik csak a balták kopott élet tudják a rendelkezésükre álló homokkövön élesíteni. Kövek és kagylók átfúrására sajátos fúrót használnak (4. ábra); körülbelül 0,5 m. hosszú bot végére háromélű kődarabot kötnék és ezen primitív fúróval, melyet tenyereikkel sodornak, tudják a követ vagy a kagylót átfúrni. Nem rendelkeznek háromszög alakú nyílhegyekkel, nem ismerik a kőkéseket, kőfűrészeket, kővakarókat stb., szóval ők csak neolithikusok, a kik a palaeolithikus mesteremberektől még sokat tanulhatnak. Midőn Steinen jelenlétükben két darab homokkövet összeütött és ily módon szikrát gerjesztett a kövekből, csodálkozva győződött meg, hogy e tünemény előttök ismeretlen.

Egyéb szerszámaikat a bakairik fogakból, kagylóból, vagy fából készítik. Így pl. felhasználják a »piranya« (Serrasalmo) halnak egész fogazatát metsző szerszámok (5. ábra) készítésére. A 4 cm. hosszú és 14 háromszögletű fogat tartalmazó állkapcsot kagylókéssel kivájják és ezt a szerszámot még hajnyírásra is használják; valamint a Cynodon hal fogazatát is leginkább karczolásra, tetoválásra használják (6. és 7. ábra). Vakaró vésőt a »kapivara« (Hydrochoerus Capybara) rágcsáló állat metszőfogaiból csinálnak; a majmok és az óriás-pánczélos állat fogaival, körmeivel díszítik magukat (8. ábra).

A kagylókat kések és gyalú készítésére használják (9. ábra). Azzal gyalúlja a bakairi a kőbalta nyelét, azzal simítja az evező felszínét stb. A *Leila pulvinata* kagylóval a bakairi nők a mandioka gyökerét aprítják s azzal készítik a tűzgerjesztésre szükséges fadarabon azt a mélyedést, melyben egy másik fát sodornak mindaddig, míg a körülötte felhalmozott laza farost tüzet nem fog. A kagylóba lyukat fúrnak, egy zsineget fűznek át rajta és így a nyakukon hordják, hogy ez a késnek használt kagyló mindig kéznél legyen.

Különös, hogy e nép, mely folyó mentén lakik és életének fentartására a halászatra van utalva, nem ismeri a horgot, hanem nyíllal lövi a halat olyformán, hogy élénk pirosszínű gyümölcsöt dobál a vízbe és a gyümölcs után kapkodó halakat biztos nyíl-lövessel keríti hatalmába.

Gazdasággal is foglalkoznak és sokféle gyümölcsöt tesznek. Így ismerik a kukoriczát, a batátát, a babot, borsot, földi diót és számos más hasznos növényt. Főeledelök azonban mégis csak a mandioka (*Manihot utilisima*); ámbár termesztése és elkészítése igen ter-

hes és fárasztó műveleteket követel; így pl. szükséges az aprított gyökeret préselés és pörkölés útján egy igen mérges anyagtól megfosztani, mielőtt tápszerű használhatnák.

Igen feltűnő, hogy a bakairik semminemű alkoholos vagy nar-kotikus italt nem ismernek. Ezt a jelenséget Steinen épen e népfaj teljes érintetlensége és őseredetisége bizonyítékául tekinti. Agyag-edényeket sem készít ez egyszerű népfaj, hanem a szükséges fazekakat egy szomszédos törzstől, a mekinaku-któl szerzi. A nő a háztartásban dolgozik, süt, főz és gazdálkodik, a férfi pedig vadászattal vagy halászáttal foglalkozik.

Érdekes a tűzgerjesztés módja, melyről már röviden említést tettem. A bennszülöttek e célra két darab kis ujjnyi vastagságú, körülbelül 75 cm. hosszú, még kérges fabotot vesz elő és az említett kagylókéssel az egyiket kis mélyedést váj. Most a tűzgerjesztéshez ketten is hozzálatnak. Az egyik a megfűrt botot a földre fekteti és erősen odaszorítja, a másik pedig a mélyedésbe helyezett botot a lehető leggyorsabban sodorja. E közben finom fapor dörzsölődik össze a kagylóval készített mélyedésben, a mi utoljára pislogni kezd és erősen füstölög. Ekkor sietve hozzálatnak a tűz élesztéséhez, taplót tesznek reá és erősen fujják, míg a láng fel nem lobban. Az első fába vájt kis mélyedés a munka után egészen sima és kissé megszenedett. Az egész művelet legfeljebb egy perczig tart. Taplónak egy pálmának (uakuma-pálma) finom háncsszövetét használják.

Igen érdekes módon írja le a tudós doktor a tűzgerjesztés fölfedezésének valószínű történetét és sok más dolgot is mond el a bakairi és szomszédos indián fajták családi életéből, nyelvének sajátságairól: többek közt felemlíti, hogy ők is, mint mi magyarok, a testvérek között az öregebbet, a bátyát, és a fiatalabbat, az öcst megkülönböztetik.

De már többet nem árulok el; olvassa azt mindenki maga az eredeti munkában; fogadok, hogy nem fog unatkozni.

WARTHA VINCZE.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.